

מכך, הסיבה לדבר היא, איידי דאבלי שקצים ורמשים, חביל גופייהו, כיון שאכלו שקצים ורמשים, נתחמם גופם, ופגם חום גופם בכח ארס הנחש. (367)

אמר רב יוסף: האי חלא דשיכרא, אותו ב-לא א חומץ של שכר דארמאה של גוים — אסור.

משום, דמערכי ביה דורדיא דיין נסך, שמערכים בו שמרים של יין נסך! (368)

אמר רב אשי: וכאשר מביאים הגוים משקה זה מהאוצר [מחסן העשוי לשמירה זמן רב] — שרי. כיון דאם מערכי ביה שמרים אלו — מסרא פרי, מסריח הוא במשך הזמן. (369)

ורק משקאות העומדים בכלים רגילין לזמן קצר, יש לחשוש משמרים אלו.

שינונו במשנתנו: וחרם הדרייני — אסור אף הוא בהנאה.

שואלת הגמרא: מאי מהו חרם הדרייני?

אמר רב יהודה אמר שמואל: חרם של

הנחש והטיל בו את ארסו. ובכל זאת מותר לאנשים בריאים בגופם לשתותו, כי — ואזיל מרורא דבשותא, וקלי ליה זיהריה. מרירותו של השכר, הולכת ושורפת את הארס, אם כי נשאר בשיכר מעט מכוחו של הארס. ומשום כך אין בו סכנה לאנשים בריאים לשתותו, אך, ודלקי מלקי ליה טפי, למי שלוקה בגופו וחולה, יכולה שארית הארס להזיקו. וחייא ברי בני, הואיל ולקי חולה הוא, לא נישתי מיניה, לא ישתה משכר הגוים.

אמר שמואל: כל השרצים יש להן ארס. אך חלוקים הם זה מזה: ארס של נחש ממית, וארס של שרצים אינו ממית.

אמר ליה שמואל לחייא בר רב: בר אריא, תא ואימא לך מילתא מעליתא. בן אריה [כלומר, בן איש גדול אתה], בוא, ואומר לך דבר מעולה, דהוה אמר רב אבון, שהיה אומר אביך, רב.

הכי אמר אבון, כך אמר אביך: הני ארמאי זוקאני דהוו שתו גילויא ולא מתו, אותם גוים נפוחים מחמת שהיו שותים מים מגולים שיש בהם ארס של נחש, ולא מתו

לו את הדבר בתורת דורון.

ולמהר הכנתם.

369. וכתבו התוס': הלכך נראה דמותר לקנות כל מיני משקה מן הגוים, כגון יין תפוחים ומי תותים, ובלבד שיראהו ישראל מושך מן החבית, ואפילו דמיהם יקרים יותר מן היין. דודאי לא עירבו יין בתוך החבית, כיון שמקלקלו.

אבל, אם לא ראהו מושך מן החבית, אז הדבר מתחלק: במשקה היקר מן היין — יאסור. שמא עירב בו יין להשתכר ולהרויח. אבל אם היין יקר, אין לחוש שמא עירב בו יין על מנת להכשיל את השותה.

367. בתוס' הקשה ממשמעות דברי הגמרא בשבת פו ב שישאל הדואגים וחרדים בקיום מצוות, גופם חם יותר מן הגוים? ! ותריך, שאכן לענין הצלה מארס הנחש, אין חום הגוף של חרדת המצוות מועיל כמו חום גופם של הגוים האוכלים שקצים ורמשים.

368. כתבו התוס', שלפיכך יש להיזהר בשכר של דבש [ונראה שכן הוא הדין בשאר משקין] ולבדוק אם נותנים לתוכו שמרי יין על מנת לזרז

הדרייננס קיסר. וכאשר יוצא הדרייננס למסעותיו, נוטל עמו חרס זה.

ומה ענינו של חרס זה?

כי אתא כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר:

ענינו של חרס זה, כך הוא — קרקע בתולה חדשה היתה, שלא עבדה אדם מעולם, ועבדה הדרייננס, ונטעה גפנים. וכיון שאדמה זו בתולה היתה, היה כוחה רב, והפיקה יין חזק ביותר.

ורמי ליה לחמרא בגולפי חירוי, הניח את היין הזה בכלים לבנים וחדשים מחרס, ומייצי להו לחמריהו, והיו הכדים הללו בולעים ומוצצים הרבה מן היין [שהיו הכדים חדשים, ולא היתה בהם כל בליעה אחרת, והיו בולעים הרבה מיינן זה].

ולאחר כל זה, מתברר להו בחספי, היו שוברים את כלי החרס, ודרו בהדיהו,

ונושאים עמהם את השברים הספוגים ביין לכל מקום.

וכל היכא דמטו כל מקום שאליו הגיעו, תרו להו, היו שורים את החרסים הללו במים, ושתו⁽³⁷⁰⁾ היו שותים ממים אלו. שטעמם — טעם יין הבלוע בחרסים.⁽³⁷¹⁾

אמר רבי יהושע בן לוי: וחוזקו של משקה זה העשוי מן החרסים הבלועים, הוא עד כדי כך, שיין ראשון שלנו, העשוי מהדריכה הראשונה של הענבים, החוזק שלו הוא רק כשלישי שלהן [כיון העשוי מהמים ששרו בהם את החרס בפעם השלישית!] ⁽³⁷²⁾

ואחר ששינינו גודל בליעתו וחומרותו של חרס זה, מסתפקת הגמרא:

איבעיא להו: מהו האם מותר לסמוך בהן בחרסים אלו, שבלוע בהם יין נסך האסור בהנאה, את כרעי המטה?

ויסוד הספק: כאשר רוצה בקיומו של היין

370. כך הוא פירושו של חרס הדרייני בגמרא כאן.

ובמשנתו, הבאנו מדברי פירוש המשניות להרמב"ם, שביאר באופן אחר. והוא, שהיה אנדרייננס מלך קיסר עושה טיט, ומגבל אותו ביין ומים הרבה, ועושה ממנו כלי חרס בלתי מבושל. והיה מוליך אותו בכל מקום. ובכל שעה שהיה רוצה לשתות יין, היה שורה חתיכה מאותו הכלי במים, והיה נימוח ושוקע הטיט ונשארו המים מזוגין [מעורבים] ביין, וכך היה שותה. וכמעשה זה היו עושין בני אדם בזמן המשנה, והוא הנקרא חרס הדרייני. כלומר, מיוחד לאנדרייננס.

371. כתב האור זרוע [סימן קס"ד ד"ה מתני',

והובא בהגהות אשר"י כאן, וברמ"א יו"ד סימן קכ"ג סעיף ה' שרק חרס הבלוע ביין נסך, אסור. אבל חרס הבלוע ביין כשר ונגע בו עכו"ם, מותר היין הבלוע אפילו בשתייה. וכמו יין שהגליד, אשר בטל ממנו תורת משקה. ואין בו משום יין נסך.

וכן יין שהחמיץ, אין בו משום מגע עכו"ם. ואם חישב עליו בעליו למשקה, יש בו משום מגע עכו"ם.

וכן אם נגע בו גוי לאחר שנמחה מהגלדתו, יש בו משום מגע עכו"ם ואסור. וראה עוד בש"ך יו"ד סימן קכ"ג ס"ק י"ב.

372. ביתר ביאור, ביאר התוס' רי"ד, שהיו רגילין לכתוש את הענבים ולרסקם מעט, והיו

ומביאה הגמרא ראייה להוכיח —
תא שמע: דרבי אלעזר ורבי יוחנן נחלקו
 בדבר זה. **חד אסר**,⁽³⁷³⁾ **וחד שרי** התיר. ואם
 כן, דבר זה כבר נשנה במחלוקת שלהם.
⁽³⁷⁴⁾ **והלכתא כמאן דאסר** — הלכה כדברי
האוסר.⁽³⁷⁵⁾

שבתוכו, האסור בהנאה, לא לצורך השימוש
 ביינן [שהרי הסומך כרעי המטה בחרס זה,
 אין לו צורך ביינן הבלוע בו, אלא רק בחרס],
 והשימוש נעשה על ידי דבר אחר, היינו
 החרס. האם שרי, מותר שימוש זה, או
אסור?

ולכן, אף כאשר סומך בו כרעי המטה ואינו
 רוצה בקיומו, על כרחך נהנה הוא מכלי שמהותו
 היא תערובת יין נסך.

אולם סתם כלים הבלועים, שבהם דין
 השו"ע, אף שיש לאסור הנאתם מחמת שבלוע
 בהם הרבה יין נסך, מכל מקום כאשר אינו רוצה
 בקיומו, אין לאוסרם. כיון שאין הכלי נעשה
 ל'חפצא' של כלי העשוי ביינן נסך. ומשום כך לא
 אסר השו"ע לסמוך בהם כרעי המטה [אולם עיין
 בש"ך שם ס"ק כ"ה שנקט איסור זה של סמיכה
 בכרעי המטה, אף לדעת השו"ע].

וכן מבואר בראשונים, עיין רמב"ן ור"ן,
 שהסיקו כי הדין שרוצה בקיומו על ידי דבר אחר
 אסור, נוהג רק בחרס הדרייני. וכדברי הגמרא
 לקמן, דבחרס הדרייני איתא לאיסורא בעינן.
 דכ"יין גופיה הוה. אבל בשאר כליהם של עכו"ם,
 לא].

374. פיסקה זו, אכן מופיעה בגמרא שלפנינו
 [בסוגריים]. אולם בדברי הרא"ש סימן י"ז,
 משמע שלא גרס כן. ופסק מעצמו שהולכים
 לחומרא בדבר זה. וראה הערה הבאה בביאור
 הדבר.

בדברי התוס' ר"ד, עולה שגרס כן בשיטת
 הגמרא, וביאר שנכתב כן על מנת לאפוקי
 מהכלל שבידנו, שבכל מקום הולכים אחר
 המיקל.

375. הקשו על כך, לשם מה צריך לפסוק
 דהלכתא כמאן דאסר. והרי מכל מקום כיון

מכניסין אותו בחבית וממלאים את החבית מים
 וקולטים המים את טעם היין. ועוד היו משימין
 את הענבים הללו פעם שניה ושלישית, וכמו
 שעושים לחרס הדרייני.

וזהו שאמרו בגמרא, שהראשון היינו המים
 שנתנו בהם את הענבים פעם ראשונה, וחזקים
 הם יותר, הריהם כמים שנותנים בהם את חרס
 הדרייני פעם שלישית.

373. השו"ע יו"ד סימן קכ"ג סעיף י"ג כתב:
 חרסים שבלעו יין של עכו"ם הרבה עד
 שכששורים אותן במים פולטים יינם, אסורים
 בהנאה. ובעינן משפט כאן הקשה, מדוע לא
 הזכיר כלל השו"ע את האיסור לסמוך בהם כרעי
 המיטה?

הרי"ף, השמיט אף הוא דין זה. וביאר הר"ן,
 שלפי שאין חרס הדרייני מצוי עכשו, השמיטו
 הרי"ף. ויתכן שמתעם זה, לא הזכירו השו"ע.

אולם עדיין יש להקשות, שאף שאין חרס
 הדרייני מצוי, מכל מקום לעצם מציאות זו של
 חרס הבלוע בהרבה יין, כבר מתייחס השו"ע
 בסעיף י"ג. ואם כן, אף בלא קשר לחרס הדרייני,
 היה לו לדון על סתם של גוים הבלוע בהרבה
 יין.

[ויתכן לחלק בין חרס הדרייני הנידון כאן,
 לסתם חרס הבלוע הרבה יין המוזכר בשו"ע. לפי
 שחרס הדרייני, עיקר ענינו ומהותו, דהוא חרס
 הבלוע ומעורב ביינן, ולכך הוא נעשה ומיועד.
 ובזה מיוחד ושונה הוא משאר חרסים שנבלע
 בהם יין סתם.]

צריך את היין הבלוע בנאדת, ובכל אופן קתני כאן דאסור, ואיך לעיל לגבי חרסים, נאמר שמותר?!

ומתרת הגמרא למקשה: וליטעמיה, לשיטתך זו הנשמעת בקושיא, שלכאורה יש לאסור כל כלי של גוים בהנאה, אם כן, קנקנים של עובדי כוכבים, ליתסרו למיזבן, יאסרו בקניה, ואיך בכל אופן קונים קנקנים מהם? (378)

מאי שנא נודות, האסורים, ומאי שנא קנקנים, שלכאורה מותרים?

אמר רבא: הסיבה שמחמתה אוסרים נאדות של גוים אף לשימוש אחר, היא גזירה שמא יבקע יקרע נודו של הישראל, ויטלנו את הנאד של הגוי, ויתפרנו על גבי נודו, על מנת להטליא את הקרע. ונמצא שיינו של הגוי הבלוע בטלאי הנאד, מתערב ונותן טעם ביינו של הישראל הכנוס באותו הנאד. ואילו בקנקנים ובחרסים, שאי אפשר להטליאם, חשש זה אינו קיים.

מקשה הגמרא: מיתיבי ממה ששינו בתוספתא: הדרדורין, כלים קטנים של חרס [כדים], (376) והרוקבאות, כלי עור (377) של עובדי כוכבים, אם היה יין של ישראל כנום בהן, אסור היין בשתיה, ומותר בהנאה.

העיר שמעון בן גודא, לפני בנו של רבן גמליאל על רבן גמליאל, כי ראה ששתה רבן גמליאל ממנו מכלי זה בעכו, ולא הודו לו חכמים על דבר זה.

וכן שינו בתוספתא שם: נודות של עובדי כוכבים העשויים עור, רבן שמעון בן גמליאל אומר משום בשם רבי יהושע בן קרפסאי: אסור לעשות מהן שטיחין לחמור להניח עליו לצורך ישיבת הרוכב.

וקשה מכך: הרי לעיל הובאה דעה, שאם רוצה בקיומו של הכלי הבלוע ביין עכו"ם, לצורך דבר אחר, מותר.

והא הבא, הרי כאן בנאדות של עובדי כוכבים, דרוצה הישראל בקיומו על ידי דבר אחר, לצורך השטיח להניח על החמור, ואינו

לדעת הרא"ש.

376. כך משמע בפירוש רש"י. והר"ח פירש, שהם חביות גדולות של עץ.

377. פירש רש"י — "חמת". וכמו שמצינו במקרא [בראשית כא יח] "וחמת מים". ובתרגום שם — "ורקבא דמיא".

יש שפירשו, שרוקבאות הינם נאדות גדולים מאוד. ובכך שונים הם משאר נאדות הקטנים יותר.

378. אמנם לא נתפרש כאן מקורו של ההיתר

שספק הוא, הולכים לחומר?

ובספר 'סדר יעקב' י"שב, שהנפקא מינה בין אם נאסר הדבר בודאות או שנאסר מחמת ספק, היא לענין ספק ספיקא. דאילו נאסר הדבר רק מכח ספק, אם כן כאשר יצטרף לכך ספק נוסף [כגון על עצם הדבר אם הוא חרס הדרייני או לא] הרי שהדבר יהא מותר מכח ספק ספיקא. אולם אם נפסק הדבר מחמת שהלכה ודאי כדברי האוסר, הרי דאין זה כלל ספק.

והנה, הרא"ש לא גרס לדברי הגמרא הללו. וכתב מעצמו דאולינן בזה לחומר. ויתכן שנקט כך מחמת שנסתפק הלכה כמי. ואם כן, הרי שבאופן זה של ספק ספיקא יהיה הדין שמותר

מיישבת הגמרא: מאי, "לא הודו לו", דקאמר התם, ששנינו באותו מעשה? — הכונה היא לכל פייעתו, חבורת החכמים של רבן גמליאל, שלא הודו לו. אבל בנו של רבן גמליאל, מודי ליה: כן הודה בכך. (380) וזה מה שמובא כאן, ש"הודו לו". ומיהו שהודה? — בנו של רבן גמליאל.

איבעית אימא, עדותו של שמעון בן גודא, לחוד. ועדותו של שמעון בן גודע, לחוד. היו כאן שני מעשים נפרדים, ושתי עדויות נפרדות. באחד מהם, בעדותו של שמעון בן גודא לפני בנו של רבן גמליאל, לא הודה לו בנו של רבן גמליאל. ולאחר מכן, בעדותו של שמעון בן גודע, כן הודה לו.

שנינו במשנתנו: ועורות לבובין, אף הם אסורים בהנאה.

תנו רבנן: איזהו עור לבוב — כל שקרוע העור כנגד הלב, וקדור עשוי הקרע כמין ארוכה עגולה.

אם יש עליו קורט דם — אסור. כיון שעל ידי כך, מוכח שנעשה הדבר בחיי הבהמה, כדרך שעושים לעבודה זרה.

שואלת הגמרא: ולמאן דאמר רוצה בקיומו על ידי דבר אחר אסור, מאי שנא במה שונים קנקנים, דשרו, שהותרו לקנותם מן הגוים, ואילו החרסים הבלועים ביין, כגון חרס הדרייני, אסורים?

ומתרצת הגמרא: אמר לך, יאמר ויתרץ לך האוסר את החרסים, כי החילוק הוא כך:

התם בקנקנים, ליתיה לאיסוריה בעיניה, היין האסור אינו ניכר. ואילו הבא, בחרס הדרייני הבלוע ביין, איתיה לאיסוריה בעיניה, היין קיים וניכר. ומשום כך אסורים החרסים. (379)

שנינו בברייתא לעיל: ולא הודו לו חכמים לרבן גמליאל שסבר שמותר לשתות מכלים של גוים.

ורמינחי, וקשה סתירה לכך, שהרי שנינו בברייתא: יין הבא ברוקבאות של עובדי כוכבים, אסור בשתיה ומותר בהנאה. העיד שמעון בן גודע לפני בנו של רבן גמליאל על רבן גמליאל ששתה ממנו בעכו, והודו לו: ואילו לעיל מובא שלא הודו לו חכמים?

מה שאין כן קנקנים, שאינם ספוגים כל כך ביין, אלא רק יש בהם פליטת יין אסור. אין לאוסרם בענין זה.

380. בביאור הנהגה זו שנהג רבן גמליאל, ביארו הרשב"א והריטב"א, משום שסבר רבן גמליאל שכלים אלו, אינם עומדים לקיום [כלומר, אינם עומדים על מנת שישוהו בהם את היין לזמן רב], הלכך על ידי הדחה בעלמא כשרים. וכמבואר לקמן לג ב. ואילו חכמים שחלקו עליו במעשה זה, סבורים היו שכלים אלו, כעומדים לקיום הם.

לשימוש בקנקנים הנקנים מהם. ובריטב"א כתב, דאנן חזינן מעשים שבכל יום שקונים קנקנים מן הגוים ונותנים בהם מים ושאר דברים.

379. ביאר הרמב"ן, שבליעת היין המרובה שבחרס, היא עצמה מסייעת בסמיכת כרעי המיטה.

ולפי זה ביאר את איסור השטיחין, שלדעה זו, כיון שהעור מתקשה ביין שעמד בו הרבה ומועיל לשטיחין וניכר הוא בהם, הרי הם אסורין מחמת כן.